

O XII. MEDZINÁRODNOM FILOZOFICKOM KONGRESE V BENÁTKACH

Od 11. do 18. septembra m. r. bol v Benátkach (záverečné zasadnutie v Pádue) XII. medzinárodný filozofický kongres, ktorého sa zúčastnili filozofi z 56 štátov celého sveta, medzi nimi zo siedmich krajín socializmu. V histórii medzinárodných filozofických kongresov je to doteraz najväčšia účasť marxistických filozofov a ich najaktívnejšie vystúpenie či už pripravovanými referátmi a príspevkami k nastoleným problémom, či improvizovanými prejavmi na jednotlivých diskusiách, neraz veľmi živých a temperamentných.

Na kongrese sa zišlo vyše 1200 účastníkov, najviacej prirodzene z Talianska, ďalej z USA, Francúzska, z krajín Beneluxu, Španielska, západného Nemecka. Z krajín socialistického tábora bolo prítomných niečo vyše 70 účastníkov (najviacej z SSSR a z Poľska). Pomerne veľká bola účasť príslušníkov rôznych mníšskych rádov a kňazstva, ktoré prejavovalo zvýšenú aktivitu i na plenárnych zasadnutiach i v sekciami.

I keď sa kongres usporiadal v kapitalistickej krajine, akou je Taliansko, predsa aktivita marxistických filozofov bola na ňom väčšia, ako by zodpovedalo číselnému pomeru medzi marxistickými a nemarxistickými filozofmi, prítomnými na kongrese. Pritom musíme mať na zreteli, že kongres a teda aj program tém a rokovaní usporiadal organizačný výbor, zostavený z filozofov výhradne hostiteľskej krajiny, t. j. z talianskych nemarxistických filozofov. Tento výbor určil ako rokovacie jazyky taliančinu, angličtinu, francúzštinu, nemčinu a španielčinu, teda nie už najrozšírenejšiu reč tak významného účastníka na medzinárodnom filozofickom kongrese, ako je Sovietsky sväz.

Oficiálne otvorenie kongresu sa konalo dňa 12. septembra 1958 v jednej z historických

sál dóžovho paláca, plenárne zasadania i zasadania jednotlivých sekcií boli v krásnom prostredí ostrova San Giorgio Maggiore. Problematika a obsah rokovaní boli rozmanité a vyslovované náhľady — ako je pochopiteľné — veľmi protikladné, takže osem dní, počas ktorých trval kongres, nebolo vela.

Ťažisko kongresových rokovaní bolo na plenárnych zasadaniach, ktoré boli zamerané — podľa rozhodnutia talianskeho organizačného výboru — na tri problémové oblasti: 1. človek a príroda, 2. sloboda a hodnota a 3. logika, jazyk a komunikácie. Všetkým týmto otázkam sa venovalo deväť plenárnych zasadaní.

K problematike Človek a príroda si plenárne zasadnutie vypočulo tri hlavné referáty (prof. Ph. Frank (USA), akademik Mitin (SSSR) a prof. Lotz (NSR)). Referát prof. Franka bol v podstate starou „kritikou“ tzv. metafyzického materializmu a idealizmu z pozícií novopozitivismu. Jeho úlohou bolo predovšetkým dokázať „nevedeckosť“ dialektického materializmu. Pre zastaralé a nepresvedčivé argumenty nezbudil väčšiu pozornosť ani v radoch buržoáznych filozofov. Profesor Lotz sa usiloval vyložiť problém vzťahu človeka a prírody vo svetle učenia novotomizmu. Proklamoval potrebu zblíženia vedy a náboženstva v mene zachovania „základných mravných noriem“ a „vyšších aspirácií“ človeka, ako je iba poznanie materiálneho sveta. Jeho referát našiel, prirodzene, najväčší ohlas v radoch kňazstva a príslušníkov rôznych rádov. Profesor Soccorsi tvrdil (vo svojom diskusnom príspevku), že ani teória relativity ani nijaká iná vedecká teória nemôže byť v konflikte s katolíckou koncepciou sveta. Prof. Höllhuber dokonca

presvedčoval, že už aj moderná fyzika prijala „nemateriálne fakty“ a nezostáva jej nič iné ako prijať učenie o božom stvorení sveta. Naproti tomu hlavnou tézou referátu akad. Mitina bola základná marxistická myšlienka, že človek nie je izolovaným jedincom, ale že je bytosťou spoločenskou a že na tejto platforme treba riešiť otázku vzťahu človeka a prírody, ďalej, že vývin poznania prírody súvisí so spoločenským vývinom a že využitie vedeckých poznatkov závisí od povahy spoločenských vzťahov. Túto myšlienku ďalej prehĺbil v diskusnom príspevku prof. Polikarov analyzujúc Marxovu koncepciu vzťahov človeka k prírode. Profesor Dynnik napadol zase tézu amerického profesora S. Hooka o prednostiach západnej (buržoáznej) demokracie pred tzv. sovietskou demokraciou. Dokazoval, že spoločnosť budovaná na socialistických základoch je najdemokratickejším typom spoločenskej organizácie. Marxistické stanovisko k tejto problematike obraňoval ďalej celý rad ďalších účastníkov kongresu zo socialistických, ba i kapitalistických krajín (napr. prof. Somerville z USA).

Ak v prvej sekcii bol tábor nemarxistických filozofov navonok viac-menej rozdelený na prívržencov tzv. „vedeckej filozofie“ (novopozitivisti, realisti) a prívržencov náboženskej filozofie (novotomisti) a dochádzalo medzi nimi často i k ostrejšej výmene názorov, v druhej sekcii svorne zjednotili svoje sily proti marxistickej filozofii. Ich referáty a diskusné príspevky priamo oplývali chválou na „západný typ“ demokracie, v ktorom je vraj človek najvyššou hodnotou a jeho sloboda prvoradým cieľom, útočili na „hrubý“ materialistický determinizmus, kolektivismus, štátnu diktatúru atď., ktoré vraj charakterizujú socialistický typ demokracie. Všeobecne možno povedať, že podobne aj v druhej hlavnej oblasti kongresového rokovania (sloboda a hodnota), ak buržoázni filozofi vyznávali akúsi definitívnu hierarchiu hodnôt a kategóriu slobody, ponímali ju výlučne ako spojenú s celkom izolovaným jedincom; marxistickí filozofi vo veľmi živjej polemike vyzdvihovali a ukazovali, že hodnoty sú produktom spoločenského vývinu a že takisto problém slobody treba ponímať spoločensko-historicky. Práve v tejto oblasti kongresového rokovania bola mimoriadne živá výmena náhľadov medzi buržoáznymi a marxistickými filozofmi. Marxi-

stickí filozofi neustávali konkrétne dokladať, ako filozofia dialekticky súvisí so spoločenským dianím a vývinom.

Živé a podnetné boli aj rokovania v tretej hlavnej oblasti (logika, jazyk a komunikácia), v ktorej zvlášť aktívne sa uplatnili poľskí filozofi. Osvetľovali sa tu mnohé nové, predovšetkým logické a metodologické otázky a problémy vyvierajúce z najnovších prírodovedných objavov.

Mnohým závažným a pestrým filozofickým otázkam a mnohým parciálnym problémom z oblasti noetiky, metafyziky, filozofie prírody, sociálnej filozofie, dejín filozofie atď. sa venovali zasadania v jednotlivých sekciami. Týchto zasadnutí bolo dovedna 38, ak nerátame ešte osobitné sympóziá.

A teraz si položíme otázku, ktoré hlavné smery súčasnej filozofie prevládali na týchto rokovaníach.

Okrem marxistickej filozofie boli to najmä nasledujúce prúdy buržoáznej filozofie, ktorých stručnú charakteristiku uvidieme nadiššie: novotomizmus — zastávaný na kongrese pomerne silnou katolíckou účasťou, ďalej americký realizmus, personalizmus, francúzsky existencializmus a euramerický novopozitivismus.

Marxistickí filozofi sa najčastejšie a najbritkejšie stretali na kongrese s náhľadmi novotomistov. Novotomisti vyznávajú modernizovanú náuku Tomáša Akvinského, ktorá poskytuje možnosti rozličných kompromisov medzi vedou a vierou. Novotomisti sa tiež spájajú s politickými hnutiami, ako je hlavne západonemecký a taliansky kresťanský demokratizmus.

Súčasný tzv. realistický smery, najmä americké, vytýčili si za cieľ obrodu idealistickej filozofie, ktorá by vyhovovala tzv. zdravému rozumu prosperujúceho meštiaka. Poslaním reformátorských snáh dnešnej realistickej filozofie na západe je teda vhodná úprava tej časti buržoáznej filozofie, ktorá sa stávala čoraz neúčinnjšou v dôsledku mnohých nových ekonomických a spoločenskotriednych javov v kapitalistickej sústave.

Zdôvodňovaním buržoázneho individualizmu — predovšetkým amerického — chce byť v prvom rade filozofia personalizmu, ktorá hlása, že úspešný jedinec („osobnosť“) je základnou jednotkou spoločnosti. Niektorými svojimi črtami personalizmus pripomína je-

den zo zvlášť markantných prúdov buržoáznej filozofie epochy imperializmu, ktorým je pragmatizmus a ktorý v Spojených štátoch suverénne ovládal filozofické myslenie najmä v rokoch po prvej svetovej vojne. Podľa pragmatistov úspešné je identické s pravdivým: stupeň pravdivosti poznatku nie je výrazom myšlienkového odzrkadlenia skutočnosti, ale výrazom úspešnej aplikácie hocakej idey u kapitalistického podnikateľa a obchodníka.

Všetky tieto smery proti teórii triedneho boja stavajú tézu tzv. sociálnej kooperácie a harmónie v rámci kapitalistického poriadku.

Existencialistická filozofia, rozvíjaná predovšetkým vo Francúzsku, popiera súvislú podstatu ľudského a spoločenského bytia a vyznáva ako primárnu bezprostrednú subjektívnu existenciu. Slobodu napr. interpretujú filozofi existencializmu ako radikálnu slobodu vôle, nezávislú od spoločenských vzťahov. Podľa nich nemá zmysel kolektívne úsilie o premenu sveta a každý sa má spoliehať sám na seba.

Napokon novopozitivistu rozvíjajú svoje snahy najmä v oblasti logiky, vedeckého jazyka a metodológie exaktných vied. Mnohí z nich nechápu, alebo nedbajú na to, že pri všetkých týchto otázkach zostáva dôležitú úlohu popri akceptovaní teórie odrazu predovšetkým spoločensko-historická prax.

Na niektorých zasadnutiach kongresu, najmä však na plenárkach venovaných problematike slobody a hodnoty, ozval sa neraz aj útočný tón proti marxistickej koncepcii, vcelku však na kongrese prevládala konvenčne korektný tón, ba dokonca prejavoval sa medzi niektorými meštiackymi filozofmi aj zdvorilý záujem o marxistickú filozofiu. Niet ani čudo, veď ide o svetonázor jednej tretiny ľudstva a miliónových mäs žijúcich na Západe. Konečne veď aj sama veda plodí dialektický materializmus a na mnohých amerických a západoeurópskych univerzitách sa neustále spontánne vynorujú marxistické náhľady, i keď niekedy nepresne vyjadrované a s nezáležitou terminológiou. Týka sa to hlavne otázok materialistickej dialektickej metódy a mnohých otázok gnozeologických, ale často aj otázok historicko-materialistického výkladu dejín.

To všetko však nesmie zvädzať k sebauspoko-

kojeniu a k pohodlnosti. Stále ešte sú veľmi rafinované a nebezpečne výrečnými napr. filozofi z radov jezuitov, ktorí si obratnými formuláciami a prívetivým tónom vedia získať mnohých ľudí, vratkých a neistých v principiálnych otázkach. Preto je nástojčivou úlohou marxistických filozofov hlbokými argumentami a na základe dôkladného poznania najrozšírejších prúdov buržoáznej filozofie jednak čeliť súčasnej reakčnej filozofii, jednak ďalej prehľbovať marxistickú filozofiu na platforme jej základných poučiek. V sústavnom a zodpovednom plnení tejto úlohy je jedna zo záruk konečného víťazstva dialektického a historického materializmu, jedna zo záruk oslabenia a odstránenia nebezpečenstva sklzania na pozície metafyziky a revizionizmu. Toto nebezpečenstvo z veľkej časti kotví práve v neschopnosti správne a vedecky pravdivo riešiť nové javy každodenne sa vynárajúce v ideologickej a spoločenskej, resp. spoločenskotriednej praxi.

Pokiaľ ide o účasť deväťčlennej československej delegácie na kongrese (J. Bodnár, I. Dubský, V. Filkorn, I. Hrušovský, K. Kosiak, V. Ruml, A. Sírácky, L. Svoboda a Z. Vitásek), možno povedať, že všetci jej členovia sa aktívne zúčastňovali na zasadaniach kongresu. Okrem sovietskych filozofov, vedených akademikom M. B. Mitinom, ktorí boli celkom mimoriadne aktívni a všade stredom pozornosti, živý ohlas vyvolalo na kongrese aj temperamentné a hodnotné vystúpenie filozofov z Nemeckej demokratickej republiky, ktorí sa okrem iného stretli tiež v rozhorčenej diskusii s filozofmi z NSR.

Napokon sa treba ešte stručne zmieniť o hlavnom poučení, ktoré vyplýva z kongresových rokovaní. Pri takýchto a podobných stretnutiach s buržoáznymi filozofmi kapitalistického sveta treba sa vyzbrojovať čoraz hlbšími vedeckými argumentami o správnosti marxistickej filozofie a treba sa vyzbrojiť tiež dôkladným poznaním súčasnej buržoáznej filozofie. To je nevyhnutne potrebné, ak chceme napríklad získať mnohých osobne čestných (a vplyvných) tzv. apolitických filozofov zo západu.

Positívny význam účasti marxistických filozofov na medzinárodnom filozofickom kongrese v Benátkach a osobného stretnutia marxistických a nemarxistických filozofov spočíva aj v tom, že v pozoruhodnej miere pri-

spelo aj k dorozumeniu medzi národmi a boju za mier.

Účastníci kongresu po skončení rokovaní navštívili ešte nakrátko najmä mestá Florenciu a Rím, centrá talianskej renesančnej a antickej kultúry. Bezprostredné — čo len zbežné — oboznámenie sa s nanajväš vý-

znamnými pamiatkami dejín Iudskej kultúry, ktorými oplývajú tieto mestá, znamenalo pre mnohých účastníkov kongresu a osobitne tiež pre členov slovenskej delegácie. neobyčajný zisk, ktorý nemožno získať púhou knižnou erudíciou.

Igor Hrušovský — Ján Bodnár